

Sylvain Tesson

POLETJE S HOMERJEM

Sylvain Tesson

POLETJE S HOMERJEM

Prevedla Mimi Podkrižnik

UMco

Ljubljana 2026

Sylvain Tesson

POLETJE S HOMERJEM

UN ÉTÉ AVEC HOMÈRE

Copyright © Éditions des Équateurs / France Inter, 2018.
Published by arrangement with Lester Literary Agency.

© za Slovenijo **UMco**, 2026. Vse pravice pridržane.

Prevod: Mimi Podkrižnik

Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.

Zbirka Knjige o knjigah

Odgovorni urednik: Samo Rugelj

Knjigo uredili: Renate Rugelj in Sanja Podržaj

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Korekture: Žiga Rugelj

Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič

Sliki na naslovnici: iStock

Tisk: Camera, d. o. o.

Naklada: 400 izvodov, 1. natis

Ljubljana 2026

Knjižno delo je izšlo v okviru programa za leto 2026, ki ga sofinancira
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega
dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna
priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih
delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje,
tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.14'02.09-13
821.14'02.09Homer

TESSON, Sylvain

Poletje s Homerjem / Sylvain Tesson ; prevedla Mimi Podkrižnik. -
1. natis. - Ljubljana : UMco, 2026. - (Zbirka Knjige o knjigah)

Prevod dela: Un été avec Homère

ISBN 978-961-7225-56-3
COBISS.SI-ID 269212931

UMco d.d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana, tel.: 01/ 520 18 39
e-naslov: bukla-urednistvo@umco.si, spletna stran: www.bukla.si

Omnia pro illa.
Τό πᾶν δι' αὐτήν.
Tout pour elle.
Tutto per lei.
Vse zanjo.

VSEBINA

Predgovor	11
OD KOD IZVIRAJO TE SKRIVNOSTI?	15
Bližina večnih stvaritev	17
Pred vsem drugim	21
Homer, naš oče	23
Gnoza, hipnoza in nevroza	28
HOMERSKA GEOGRAFIJA	31
Odmik od resničnosti?	35
Življenje s svetlobo	38
Preživetje v viharjih	41
Ljubezen do otokov	45
Sprejemanje sveta	48
<i>ILIADA</i> – PESEM O USODI	53
Mračni začetki	55
Preludiji in uverture	58
Bogovi mečejo kocke	61
Na pravi strani zidu	64
Bo zmagala beseda?	67
Prekletstvo nezmernosti	71
Ahilov talent	76
Sklepnik	79
Mir je interludij	81

ODISEJA – RED STARODAVNIH DNI	85
Ep o vrnitvi	87
Nasvet bogov	89
V sinovem imenu	92
Odhod na morje, držanje za roko	96
Kraljestva skrivnosti	102
Pijani čolni	107
Sledenje življenjskim črtam	110
Kraljeva vrnitev	116
Čas obnove	121
Sladkost povezovanja	127
Upanje na pomiritev	131
O JUNAKIH IN LJUDEH	137
Tip in večni lik	139
Moč in lepota	142
Pozaba in sloves	145
Vtisnjeno v spomin	149
Zvijajača in govorniška umetnost	153
Radovednost, kakšen je ta svet	155
Vztrajnost ali odrekanje	158
Bogovi in ljudje	164
Sprejemanje usode	166
Ta svet zadošča	168
Brez vsakršnega upanja	170
Zapletanje realnosti	174
Omejevanje samega sebe	176
BOGOVI, USODA IN SVOBODA	179
Bogovi, šibki bogovi	184

Vojni naklonjeni bogovi	188
Intervencionistični bogovi	191
Bogovi in neposredna akcija	196
Ljudje, lutke ali suverena bitja?	199
Dvojna vzročnost življenja	203
Sklep bogov	205
VOJNA, NAŠA MATI	209
Ljudje nočejo vojne!	212
Vojna, naša mati	216
Neizogibnost boja	220
Zver v nas	224
Rock opera	229
<i>HÝBRIS ALI ZAPELJIVA PSICA</i>	235
Čemu skaziti te slike?	237
Dnevi divjanja	240
Poslednja kazen	245
<i>Hýbris</i> nikoli ne ugasne	248
<i>Hýbris</i> prek plenjenja	250
<i>Hýbris</i> prek razširjanja resničnosti	252
HOMER IN ČISTA LEPOTA	255
Sakralnost besedila	258
Beseda kot ambrozija	261
Čista poezija	265
Eksplozija besed	271
Epiteti za upovedovanje sveta	274
Literatura	279

PREDGOVOR

V čast in veselje mi je bilo posneti radijske oddaje *Poletje s Homerjem*. Ponudila se mi je priložnost, da sem se potopil v *Iliado* in *Odisejo*. Potovanje nam omogoči, da se okopamo pod slapovi. Podobno smo zadovoljni, ko zasijemo skozi pesnitev. Mesece sem dihal v homerskem ritmu, poslušal skandiranje verzov, sanjal o bitkah in vkrcavanjih. *Iliada* in *Odiseja* sta me kmalu naučili bolje živeti. Poleg tega sta komentirali aktualnost. To je antični čudež. Pred dva tisoč petsto leti so pesnik, nekaj mislecev in filozofi, ki so bili vrženi na kamnito obalo Egejskega morja (oziroma so se tam izkricali), dali svetu nauke, katerih ostrina se skozi stoletja ni izgubila. Stari Grki nam sporočajo, kaj še nismo postali.

Enaindvajseto stoletje: Bližnji vzhod razpada, Homer opisuje vojno. Vlade se menjavajo, Homer slika pogubljenje ljudi. Kurdi se junaško borijo na svoji zemlji, Homer pripoveduje, kako si je Odisej z bojem povrnil oblast. Strašijo nas ekološke katastrofe, Homer slika besnarave ob človeški norosti. V pesnitvah odmevajo

vsi sodobni dogodki oziroma natančneje, v vsakem trzaju zgodovine odseva homerska slutnja.

Branje *Iliade* in *Odiseje* je kot prebiranje dnevnega časopisa. Ta svetovni časnik, napisan enkrat za vselej, je dokaz, da se pod Zevsovim soncem prav nič ne spremeni: človek ostaja zvest samemu sebi. Po eni strani je veličastna žival, po drugi brezupen primerek; kopa se v svetlobi in se hkrati utaplja v povprečnosti. Berite Homerja, pa boste prihranili naročnino na periodiko.

Pojavi se Odisej. Kdo je ta paradoksalni mož? Obožuje pustolovščine, a se hoče vrniti domov. Zanima ga svet, hkrati pa ga muči domotožje. Uživa z nimfami, vendar joka za Penelopo. Spušča se v avanture, toda sanja o domačem ognjišču. Vladimir Jankélévitch je v besedilu *L'Aventure*, (Avantura), ironično zapisal, da je Odisej »lažni popotnik, pustolovec samo po sili razmer, v svojem bistvu pa zapečkar«. Tega premetenega silaka, razpetega med različnimi željami, ni mogoče prečitati. Odisej si ti, bralec, to sem jaz, to smo mi: naš brat je. Skozi *Odisejo* se prebijamo kakor pred ogledalom skozi plasti lastne duše. Homerjeva genialnost je v tem, da je v nekaj spevih orisal človeka. Odtlej se nismo spremenili.

Med temi vrsticami se prelivajo svetloba, privrženost svetu, nežnost do živali, gozdov – skratka, sladkost življenja. Ali ne slišite, ko

odprete njegovi knjigi, glasbe valov, ki butajo ob skale? Včasih jo kajpada preglassi rožljanje orožja. Vendar se ta ljubezenska pesem, namenjena našemu tuzemskemu življenju, vselej vrne. Homer je glasbenik. Živimo v odmevu njegove simfonije.

Pesnitvi sta mi znova pognali kri po žilah. Branje Homerja dvigne človeka na noge. To je osnovna naloga večnih del. »Grki so si občasno, kakor se reče, dali duška, prepustili so se svojim strastem, vsem svojim naravnim slabostim ... v tem je svet zares poganski,« v *Ecce homo* poudarja Nietzsche.¹ Dajte si duška! Slavje je še vedno v polnem razmahu.

Besedila, ki se jih boste lotili v tej knjigi, so prepisi mojih radijskih oddaj. K poslušalcem se obračamo drugače kot k bralcem. Govoriti ni enako kot pisati. Pred mikrofonom v studiu besede valovijo in so svobodnejše, manj so *zategnjene*, kakor rečemo za jadro. Govoriti o Homerju v mikrofoni je navsezadnje grška zadeva: plovba po valovih. Upam, da mi bo oproščeno, če me bo kdaj zaneslo v stran.

Citati v izvirni knjigi so vzeti iz *Odiseje*, ki jo je v francoščino prevedel Philippe Jaccottet

1 Citat sem našla v Nietzschejevem besedilu *Vermischte Meinungen und Sprüche* (Mešana mnenja in pregovori). Op. prev.

(založba La Découverte, 1982, 2004), in iz *Iliade* (založba Seuil, 2010, 2012) v prevodu Philipa Bruneta, sodobnega aojda, čigar prevod je namenjen branju na glas, saj je avtor poskušal ohraniti ritem homerskega verza z vsem solfeggiem, legati in staccati.² Natisnjeni so v svetlejšem odtenku in drugi pisavi. Naslovnica je v modri barvi, modri kot nebo in kakor je modro morje. Modri kot sonce in morda so bile modre tudi Homerjeve oči, oči edinega slepega *vidca*.

2 V slovenščino je *Iliado* in *Odisejo* v celoti prevedel Anton Sovrè (1950, 1951). Pozneje je nekatere speve *Odiseje* poslovenil Kajetan Gantar, določene speve *Iliade* pa Jelena Isak Kres. Pri citiranju smo dali prednost novejšima prevodoma (Homer, *Odiseja*, Založba Mladinska knjiga, 1994, Kajetan Gantar; Homer, *Iliada*, Založba Mladinska knjiga, 2017, Jelena Isak Kres). Kadar to ni bilo mogoče, smo segli po Sovretovih delih (Homer, *Odiseja*, Založba Mihelač, izdaja iz leta 1991, Anton Sovrè; Homer, *Iliada*, Državna založba Slovenije, 1965, Anton Sovrè). V pomoč sta nam bili tudi knjigi *Najlepše antične pripovedke* Gustava Schwaba (prenovljena izdaja, Mladinska knjiga, 2005, Jože Dolenc, Jože Kastelic in Peter Kovačič) in *Antična imena po slovensko* Bronislave Aubelj (Modrijan, 1997). Op. prev.

**OD KOD IZVIRAJO
TE SKRIVNOSTI?**

BLIŽINA VEČNIH STVARITEV

Iliada je pripoved o trojanski vojni, *Odiseja* pripoveduje o Odisejevi vrnitvi v domače kraljestvo na Itaki. Prva opisuje vojno, druga obnovitev reda. Obe rišeta konture človekove usode. V Troji naval besnih množic, ki jih upravljajo bogovi. V *Odiseji* Odisej križari med otoki in išče izhod. Pesnitvi nihata med skrajnostma: tu prekletstvo vojne, tam možnost otoka, po eni strani čas junakov, po drugi notranja pustolovščina.

V besedilih so zbrani miti, ki izvirajo iz mestnih kraljevin mikenske dobe in so jih pred dva tisoč petsto leti po antični Grčiji ustno širili potujoči pesniki, aoidi. Zdiyo se nam nenavadni, včasih celo pošastni. V njih nastopajo odvratna bitja, čaravnice, lepe kot smrt, vojske v razsulu, nerazdružljivi prijatelji, požrtvovalne soproge in razjarjeni vojščaki. Viharji besnijo in obzidja se rušijo, bogovi se ljubijo in kraljice ihtijo, vojaki si v krvave tunike brišejo solze, moški se koljejo. Nato pa ta masaker prekine nežen prizor: z božanjem se ustavi maščevanje.

Pripravimo se: prečili bomo reke in bojišča. Vrženi bomo v spore in povabljeni na zborovanje bogov. Preživeli bomo neurja in preplavila nas bo svetloba, kakor s svetniškim sijem bomo obdani z meglicami, vdiralni bomo v spalnice, obiskovali otoke in se zasidrali na čereh.

Včasih bodo možje do smrti pobiti na tla. Drugi bodo rešeni. Bogovi bodo vedno bedeli, sonce pa bo vedno razlivalo svetlobo in razkrivalo lepoto, pomešano s tragedijo. Možje se bodo med svojimi podvigi naprezali, a za vsakim bo svojo igro igral bog. Bo človek svobodno sprejemal odločitve ali se bo pokoril usodi? Je samo ubog kmet na šahovnici ali samostojno bitje?

Otoki, rti in kraljestva so prizorišča obeh pesnitev. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja je geograf Victor Bérard določil njihovo natančno lokacijo. Iz *Mare Nostrum* izvira eden izmed začetkov Evrope, ki je tako hči Aten kot Jeruzalema.

Od kod izvirajo ti spevi, ki vrejo iz globin in jih odnaša v večnost? Zakaj zvenijo našim ušesom tako neverjetno domače? Kako razložiti, da se dva tisoč petsto let stara pripoved sveti kakor nova in lesketa kot morski zaliv? Zakaj nam ti večno mladi verzi še zmeraj razkrivajo uganko o našem jutri?

Zakaj so nam ti bogovi in junaki tako blizu?

Junaki teh spevov še živijo v nas. Navdušujejo nas s pogumom. Njihove strasti so nam domače. Med njihovimi pustolovščinami je bilo skovano izrazje, ki ga uporabljamo tudi danes. Atena, Ahil, Ajant, Hektor, Odisej in Helena so naši pokojni bratje in sestre. Njihove epopeje so nas naredile takšne, kakršni smo, mi, drugi, Evropejci: kar čutimo in kar mislimo. »Grki so civilizirali svet,« je zapisal Chateaubriand. Homer nam še naprej pomaga živeti.

Obstajata dve hipotezi o skrivnostnem Homerjevem obstoju.

Po prvi domnevi so bogovi zares obstajali in navdihnili hagiografa. Naučili so ga, kako gledati v prihodnost. Vržena v brezno časa sta bila epa preroška in namenjena temu, da ju spoznamo tudi danes.

Po drugi domnevi se pod Zevsovim soncem ni spremenilo nič, in so teme, obravnavane v pesnitvah – vojna in slava, veličina in nežnost, strah in lepota, spomin in smrt –, polena, položena na žerjavico večnega vračanja.

Sam verjamem, da se človek ne spreminja. Moderni sociologi drug drugega prepričujejo, da se človek lahko *izpopolni*, da ga *napredek* in *znanost* izboljšujeta. Traparije! Homerska pesnitev ne more zbledeti, kajti človek je, četudi

zamenja obleko, še vedno isto bitje, prav tako bedno ali veličastno, prav tako povprečno ali plemenito, najsi s šlemom na trojanski ravnici ali čakajoč na avtobus ob progah 21. stoletja.

PRED VSEM DRUGIM

Se spomnite, kako smo kot otroci morali brati ti prastari besedili? Hodili smo v šesti razred, Homerja smo imeli v učnem načrtu. Ustvarjenji smo bili za to, da se podimo po gozdovih. Neizmerno smo se dolgočasili in skozi okno učilnice zaman zrlji v nebo, kdaj se bo na njem pojavil bojni voz. A zakaj si ne bi dovolili, da bi nas preplavili ti dragoceni pesnitvi z modernim nabojem, večnim in izvirnim, ti hrupni in besni spevi, poučni in tako presunljivo lepi, da jih pesniki še danes šepetajo v solzah?

Nasvet dadaistov: manj pomembne skrbi na stran! Posodo bomo pomili jutri! Ugasnimo zaslone! Pustimo dojenčke jokati ter brez odlašanja odprimoj *Iliado* in *Odisejo*, potem pa na glas berimo odlomke ob morju, ob oknu v spalnici ali na vrhu gore. Pustimo, da nas preplavijo ti nadčloveško sublimni spevi. Pomagali nam bodo skozi meglo časa, kajti prihajajo grozljiva stoletja. Jutri bodo brezpilotni letalniki nadzirali nebo, onesnaženo z ogljikovim dioksidom, roboti bodo preverjali biometrične osebne

izkaznice in prepovedano se bo sklicevati na kulturno identiteto. Jutri bo lahko deset milijard človeških bitij, digitalno povezanih med seboj, neprestano vohunilo drug za drugim. Multinacionalke nam bodo ponujale možnost, da bomo lahko živeli nekaj desetletij dlje, če bomo plačali za genske kirurške posege. Homer, naš stari spremljevalec, lahko prežene to posthumanistično moro. Ponuja nam smer: pot človeka, ki se razcveti v krasnem resničnem svetu in ga na vse bolj skrčenem planetu ne zanima predvsem *razširjena* realnost.

HOMER, NAŠ OČE

Petnajst tisoč verzov *Iliade*, dvanajst tisoč *Odiseje*: čemu sploh še pisati?

Z jamskimi poslikavami v Lascauxu bi se lahko končalo slikarstvo, z *Iliado* in *Odisejo* pa literarno ustvarjanje. Naše knjižnice se potem ne bi sesedale pod težo besed! *Iliada* in *Odiseja* uvedeta dobo književnosti in skleneta cikel modernosti.

V nekaj heksametrih se razgrne vse: veličina in tiranija, težavnost obstoja, vprašanje usode in svobode, dilema med umirjenim življenjem in večno slavo, med zmernostjo in podivjanostjo, nežnost narave, moč domišljije, veličina kreposti in krhkost življenja ...

Še vedno je zavito v skrivnost, kdo je podstavil te poetične bombe.

Kdo je bil Homer? Kako je lahko človek ustvaril nekaj tako sijajnega? To vprašanje je vznemirjalo Nietzscheja in še vedno razdvaža učenjake. S tem problemom smo obsedeni tudi v današnjem času, ko so v ospredju osebne zgodbe. Vsako stoletje po svoje zbanalizira

genialne stvaritve. V našem egalitarističnem stoletju so izpostavljene predvsem potrebe ega. Strokovnjaki za antiko se bodo bržkone kmalu vprašali, ali je bil Homer transspolna oseba.

Toda s tem vprašanjem pomete Homer sam. Že na začetku *Odiseje* priključuje Mnemozino. Boginja spomina bo pripovedovala zgodbo, zanj, pesnika, pa bo dovolj melodija. Čemu razkriti pisarja, ko pa besedilo prihaja iz ust božanstva:

Pesem mi, Muza, zapoj, o možu, ki mnogo je blodil
daleč po svetu okrog, ko sveto je Trojo razrušil,
videl je mesta premnogih ljudi, spoznal je njih misli,
mного gorja je na morju prestal in v srcu trpel je,
sebi da reši življenje, da drugim ohrani vrnitev.
Vendar kljub vsemu tovarišev svojih ni mogel rešiti,
z drzno pregreho sami so napletli si lastno pogubo,
norci so klali in jedli goved Hiperiona Sonca,
bog pa nato za kazen odvezel jim dan je vrnitve.
Nekaj od tega, boginja, hči Zevsa, še nam razodeni!

(*Odiseja*, I, 1–10)³

Homer je živel v 8. stoletju pred našim štetjem. »Štiristo let pred menoj,« je trdil Herodot.

3 Prevedel Kajetan Gantar.

Torej ni bil vojni poročevalec, kajti trojanska vojna – ki je tema *Iliade* – je izbruhnila okoli leta 1200 pred Kristusovim rojstvom. Te datacije izhajajo iz arheoloških najdb, ki jih je v stepah Male Azije preučeval čudaški Nemeč, pri katerem je Spielberg našel navdih za *Indiano Jonesa*: Heinrich Schliemann. Mikenska kultura je cvetela v letih od 1600 do 1200 pr. n. št., nato pa se je sesula vase. Spomini, legende in epopeje so se torej kar štiristo let prenašali ustno, preden je človek z imenom Homer stopil na obalo, zbral to obsežno gradivo in ustvaril pesnitvi. Odtlej krožijo tri hipoteze.

Po prvi domnevi se je pojavil genij, bradat in slep, ki si je štiristo let po trojanski vojni vse izmislil in ustvaril *ex nihilo*. Ta stvarnik brez primere, demiurg in pošast hkrati, je iznašel literaturo, podobno kot so ljudje odkrili ogenj.

Po drugi hipotezi je Homer ime za skupino rapsodov, bardov in poetov. Ta rod pripovedovalcev, ki so bili sposobni improvizirati tudi zelo dolge epske pesnitve, se je še pred nedavnim potikal po obalah Egejskega morja in Balkanu. Danes bi jim rekli *umetniški kolektiv*. Skozi stoletja so zbirali izročila in strukturirali besedilo, ga širili in popravljali, vrinili delček tu, dodali dragocen košček tam. *Iliada* in *Odi-seja* naj bi bili krpinki, *urejena skupka* ustnega

izročila. Zelo različni dodatki v pesnitvah izhajajo najbrž prav iz teh vrivkov.

Po tretji domnevi – to je teza helenistke Jacqueline de Romilly – je resnica nekje vmes. Homer je domnevno vse samo zakrpal. Kar se je širilo ustno, je kakor metulje polovil v mrežo, nato pa vse pregnetel v edinstvenem slogu – po svoje. Spomnimo se, kako je Brahms predelal madžarske kmečke plese in jih pretil v klasično dediščino. Homer je bil alkimist, ki je v *eno* posodo zbral *več* virov. Junaška dejanja je brez oklevanja mešal z dogodki, ki se niso zgodili v istem času. Kaj je inspiracija, če ne prav takšen *kuharski pristop*?

Najsi je bilo virov več ali je bil samo eden, besedilo je nastalo v 8. stoletju pr. n. št., ko so se Grki navdihovali pri feničanski abecedi ter se ponovno naučili pisati in brati; pismenost so izgubili v »starogrškem mračnem obdobju« po propadu Miken. Strokovnjaki še vedno ugotavljajo, ali so družbe, opisane v *Iliadi* in *Odiseji*, iz mikenske dobe ali iz temnih stoletij, ko so se po arhipelagih Egejskega morja širili indoevropski vplivi.

Bizantinske finese! Homer je predvsem ime za čudež: za trenutek, ko je človeštvo ugotovilo, kako si zapomniti razmisleke o lastni usodi.

Homer je – bolj kot človek z biografijo (kakšen dolgčas!) – predvsem glas. Ljudem daje

možnost, da razumejo, kako so postali to, kar so. Ali moramo vedeti, da je Balzac pil kavo, da lahko beremo njegovo *Človeško komedijo*? Ali potrebujemo koordinate GPS Combrayja, da lahko sanjarimo o Gilberte? Bogovi z Olimpa! Strokovnjaki porabijo toliko energije za raziskovanje verjetnosti stvari, da naposled zanemarijo bistvo.